

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

روان‌شناسی اجتماعی

تألیف:

دکتر هدایت الله ستوده

(ویرایش سوم)

انتشارات آوای نور

برای گرامی بانوی سرایم که به صبوری با من می‌زیسد
و با بزرگواری فرزندانم را می‌پروراند.

ستوده، هدایت الله، ۱۳۱۹
روان شناسی اجتماعی / تألیف هدایت الله ستوده
[ویراست ۳]
تهران: آوای نور، ۱۳۸۸.
۲۸۰ ص.

ISBN: 978-600-5413-07-6

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا
کتاب حاضر نخستین بار با عنوان «درآمدی بر روان شناسی اجتماعی» منتشر شده است.
چاپ سیزدهم، کتابنامه.
درآمدی بر روان شناسی اجتماعی - روان شناسی اجتماعی - انزوای اجتماعی
Social isolation
۱۳۸۸ ۴ ۲۵/س/ HM1۰۲۵
شماره کتابخانه ملی:
۳۰۲
۱۸۷۹۹۸۰

تهران، میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهید وحید نظری،
پلاک ۹۹، طبقه دوم تلفن: ۶ و ۶۶۹۶۷۳۵۵ / دورنگار: ۶۶۴۸۰۸۸۲

روان شناسی اجتماعی

تألیف: دکتر هدایت الله ستوده

ناشر: انتشارات آوای نور

چاپ: هجدهم ۱۳۹۵

شمارگان: ۳۵۰۰ جلد

چاپخانه: تصویر

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۴۱۳-۰۷-۶

قیمت ۱۶۵۰۰ تومان

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست

۱۱ مقدمه
۱۳ فصل اول: روان شناسی اجتماعی چیست؟
۱۳ تعریف روان شناسی
۱۵ تعریف عملیاتی روان شناسی اجتماعی
۱۵ روان شناسی اجتماعی علم است یا هنر؟
۱۷ روان شناسی اجتماعی به دنبال علل رفتارهای اجتماعی است
۱۸ علل و عوامل شکل گیری رفتار اجتماعی
۱۹ چرا مطالعه روان شناسی اجتماعی لازم است
۲۱ پیشگامان روان شناسی اجتماعی
۲۳ دوره رشد روان شناسی اجتماعی
۲۴ چهار تفنگدار روان شناسی اجتماعی علمی
۲۷ سه رویکرد اخیر در تاریخ روان شناسی اجتماعی
۳۱ فصل دوم: جایگاه روان شناسی اجتماعی در علوم رفتاری
۳۲ رابطه روان شناسی اجتماعی و مردم شناسی
۳۳ زیگموند فروید و نظریه عقده اودیپ
۳۵ کارن گوستاو یونگ و نظریه ناخودآگاهی جمعی
۳۶ پژوهش های مردم شناختی
۴۰ رابطه روان شناسی اجتماعی و جامعه شناسی
۴۱ رابطه روان شناسی اجتماعی و روان شناسی عمومی
۴۷ فصل سوم: نظریه ها و روش های پژوهش در روان شناسی اجتماعی
۴۸ نظریه های محرک و پاسخ (ارتباطی)
۵۱ آیا همیشه خوبها جبران می شود
۵۲ چرا به دیگران کمک نمی کنیم (نظریه پخش مسئولیت)
۵۳ نظریه های شناختی (گشتالتی)
۵۴ نظریه میدانی

۵۵	مشخصه های نظریه میدانی
۵۷	روشهای پژوهش در روان شناسی اجتماعی
۵۸	پژوهش بنیادی و پژوهش کاربردی
۵۹	روش توصیفی
۶۰	روش مشاهده طبیعی
۶۱	روش همبستگی
۶۱	روش آزمایشی
۶۳	فصل چهارم: جامعه پذیری؛ اجتماعی شدن فرد
۶۳	تعریف جامعه پذیری و هدف های آن
۶۵	سرشت و پرورش
۶۶	جامعه پذیری انتظاری
۶۷	جامعه پذیری و فرهنگ پذیری
۶۸	بازجامعه پذیری
۶۸	ساز و کارهای جامعه پذیری
۷۱	جامعه پذیری
۷۳	نظریه های جامعه پذیری
۷۴	نظریه های جامعه شناختی جامعه پذیری
۷۴	نظریه خودآینه ای کولی
۷۵	نظریه نقش پذیری مید
۷۷	نظریه های روان شناختی جامعه پذیری
۷۷	نظریه جامعه پذیری فروید
۷۸	نظریه شناختی رشد پیازه
۸۳	فصل پنجم: فرهنگ و شخصیت
۸۴	تعریف فرهنگ
۸۴	مؤلفه های فرهنگ
۸۶	ویژگیهای فرهنگ
۸۹	گوناگونی فرهنگها
۹۴	مفهوم شخصیت
۹۵	ویژگیهای شخصیت
۹۶	عوامل مؤثر در شخصیت
۹۷	تأثیر فرهنگ در شخصیت
۹۹	تأثیر شخصیت در فرهنگ
۹۹	تأثیر متقابل فرهنگ و شخصیت - شخصیت اساسی یا پایه

۱۰۳	فصل ششم: تعامل در گروه ها و رهبری
۱۰۴	تعریف گروه اجتماعی و معیارهای آن
۱۰۴	چرا مردم به گروه ملحق می شوند؟
۱۰۵	ویژگیهای گروه
۱۰۹	هنجارهای گروهی
۱۱۰	همنوایی گروهی
۱۱۳	ویژگیهای رهبر گروه
۱۱۴	انواع رهبری
۱۱۴	سبک های رهبری
۱۱۵	تسهیل اجتماعی
۱۱۶	تصمیم گیری در گروه
۱۱۷	تصمیمهای گروهی چگونه گرفته می شود؟
۱۱۹	فصل هفتم: رفتار جمعی
۱۲۰	تعریف رفتار جمعی
۱۲۱	جنش اجتماعی؛ نوعی رفتار جمعی سازمان یافته تر
۱۲۱	عوامل تبیین کننده رفتار جمعی
۱۲۵	انواع رفتار جمعی
۱۲۶	جمع و ویژگی های آن
۱۲۷	جماعت یا انبوه خلق
۱۲۸	انواع جماعت
۱۳۳	نظریه واگیری اجتماعی
۱۳۵	نظریه هنجار غیرمنتظره
۱۳۷	فصل هشتم: نگرش ها و شیوه های تغییر آنها
۱۳۸	تعریف نگرش
۱۳۸	مؤلفه های نگرش
۱۳۹	ویژگی های نگرش
۱۴۰	شکل گیری نگرش ها
۱۴۱	نگرش و رفتار
۱۴۴	تغییر نگرش ها
۱۴۶	نظریه ناهماهنگی شناختی
۱۴۷	نظریه اسناد
۱۴۹	نظریه تعادل

۱۵۳	فصل نهم: پیشداوری، تبعیض، تفکر قالبی
۱۵۳	پیشداوری
۱۵۴	پیشداوری جنسی
۱۵۶	پیشداوری چگونه شکل می گیرد؟
۱۵۶	تبعیض؛ جنبه رفتاری پیشداوری
۱۵۸	انواع تبعیض
۱۵۹	تفکر قالبی
۱۶۱	ارتباط پیشداوری، تبعیض و تفکر قالبی
۱۶۳	آیا تصورات قالبی تغییرپذیرند؟
۱۶۶	تیین های پیشداوری، تبعیض و تفکر قالبی
۱۶۹	فصل دهم: افکار عمومی
۱۶۹	تعریف افکار عمومی
۱۷۰	اهمیت افکار عمومی
۱۷۲	دلایل توجه به افکار عمومی در دنیای امروز
۱۷۴	شیوه های اظهار عقیده در ارتباط با افکار عمومی
۱۷۵	افکار عمومی چگونه شکل می گیرد؟
۱۷۵	عوامل فرهنگی افکار عمومی
۱۷۸	عوامل اجتماعی
۱۷۹	عوامل شخصی
۱۸۰	عوامل زیستی - روانی
۱۸۲	عوامل روانی
۱۸۳	سنجش افکار عمومی
۱۸۵	فصل یازدهم: تبلیغات
۱۸۵	پیشینه تاریخی تبلیغات
۱۸۶	اهمیت تبلیغات
۱۸۷	تعریف تبلیغات
۱۸۸	انواع تبلیغات
۱۸۹	روان شناسی تبلیغات
۱۹۲	فنون تبلیغات
۱۹۴	ارکان تبلیغات
۱۹۴	پیام رسان و ویژگیهای آن
۱۹۶	پیام و ویژگیهای آن
۱۹۹	زمینه ارابه پیام و ویژگیهای آن

۲۰۰	ویژگیهای پیام گیران
۲۰۳	فصل دوازدهم: شایعه
۲۰۴	تعریف شایعه
۲۰۴	انواع شایعه
۲۰۴	طبقه بندی شایعه بر اساس معیار زمانی
۲۰۶	طبقه بندی شایعه بر اساس معیار انگیزشی
۲۰۷	شایعه در چه موقعیت هایی رواج می یابد؟
۲۰۸	فرمول شایعه
۲۰۹	فرایند شکل گیری شایعه
۲۱۰	مشتریان شایعه
۲۱۲	چرا مردم شایعه را می پذیرند؟
۲۱۴	چگونه می توان با شایعه مقابله کرد؟
۲۱۹	فصل سیزدهم: ارتباطات انسانی (دوستی و عشق)
۲۲۰	جاذبه میان فردی
۲۲۰	مؤلفه های جاذبه های میان فردی
۲۲۵	پیوند اجتماعی
۲۲۹	دوستی و عشق
۲۲۹	فرایند دوست یابی
۲۳۰	انواع عشق
۲۳۱	نظریه های عشق
۲۳۳	فصل چهاردهم: پرخاشگری
۲۳۴	تعریف پرخاشگری
۲۳۵	انواع پرخاشگری
۲۳۶	علل و انگیزه های پرخاشگری
۲۳۶	نظریه ذاتی بودن پرخاشگری
۲۳۸	کروموزومهای جنسی و پرخاشگری
۲۳۸	بلوغ جنسی و پرخاشگری
۲۳۹	دیدگاه مدافعان نظریه های ذاتی بودن پرخاشگری
۲۴۱	نظریه های اکتسابی بودن پرخاشگری
۲۴۲	نظریه یادگیری اجتماعی
۲۴۳	نقش رسانه های گروهی در پرخاشگری
۲۴۶	دیدگاه مدافعان نظریه اکتسابی بودن پرخاشگری
۲۴۸	کنترل پرخاشگری

۲۵۱	فصل پانزدهم: از خود بیگانگی انسان امروز
۲۵۲	تعریف از خود بیگانگی
۲۵۴	پیشینه تاریخی از خود بیگانگی
۲۵۶	مشخصات اصلی از خود بیگانگی
۲۵۶	تبیین جامعه شناختی از خود بیگانگی
۲۵۸	تبیین روان شناختی از خود بیگانگی
۲۵۹	متغیرهای از خود بیگانگی
۲۶۱	سنجش از خود بیگانگی
۲۶۲	عواملی که انسان را از خود بیگانه می سازد
۲۶۹	کتابنامه

مقدمه

جامه کعبه را که می بوسند
او نه از کرم پيله نامی شد
با عزیزی نشست روزی چند
لاجرم همچنو گرامی شد
(سعدی)

روان شناسی اجتماعی علمی است در جستجوی شناخت و ماهیت رفتارهای فردی در وضعیتهای اجتماعی، و همانطوری که از نامش برمی آید. می توان آن را پیوند دهنده روان شناسی و جامعه شناسی دانست؛ زیرا از یکسو، رفتار فرد را مورد بررسی قرار می دهد (روان شناسی) و از سوی دیگر، این رفتار را نه به صورتی انتزاعی و مجرد؛ بلکه به گونه ای اجتماعی و در ارتباط با جامعه انسانی و زمینه های گروهی مطالعه می کند (جامعه شناسی).

توجه به تأثیر پدیده های جمعی و کنشهای متقابل اجتماعی در رفتار آدمی، موضوعی نیست که انسان قرن معاصر به آن عنایت کرده باشد؛ بلکه از آن زمان که انسان به هستی اجتماعی خود پی برده، همواره کوشیده است تا مناسبات و پیوندهای اجتماعی با دیگران را بررسی و تبیین کند. اما کمتر از یک قرن است که انسان، روشهای علمی و تجربی را در شناخت و تبیین پیوندهای اجتماعی به کار گرفته است. از این رو، روان شناسی اجتماعی از جهت محتوا بسیار کهن و سالمند؛ ولی از لحاظ روش پژوهش نوپا و جوان است.

امروزه روشهای پژوهش روان شناسی اجتماعی جنبه علمی و کاربردی به خود گرفته و در مطالعه و بررسی مسائل اجتماعی که دستاورد خود ما انسانهاست، به کار می آید و از آنجا که نابسامانیها و آسیبهای اجتماعی را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده و شیوه های پیشگیری و راهکارهای درمانی را نشان می دهد، می تواند علمی مفید مؤثر

باشد و مطالعه آن نه تنها برای دانشجویان؛ بلکه برای همه کسانی که در زمینه آموزش و پرورش، سیاست و تبلیغات و به طور کلی با شکل دهی رفتار و افکار مردم سر و کار دارند، مفید باشد.

کتاب حاضر که به گونه ای ساده و روان مهمترین اصول و مبانی روان شناسی اجتماعی را شرح می دهد. براساس سرفصلهای وزارت علوم، تحقیقات و فناوری نوشته شده و می تواند برای کلیه دانشجویان رشته های مختلف علوم اجتماعی، روان شناسی، علوم تربیتی، پرستاری، مشاوره، مطالعات خانواده و ... به عنوان یک کتاب درسی قابل استفاده باشد.

طرح کتاب ساده و منسجم و شامل پانزده فصل در دو بخش تنظیم شده که پیوندی ارگانیک میان فصلهای مختلف آن برقرار است. بخش نخست به شناخت و تبیین رفتارهای اجتماعی، نظریه ها و روشهای پژوهش در روان شناسی اجتماعی می پردازد و بخش دوم به مطالعه و بررسی پدیده های جمعی چون: تبلیغات، پیشداوری، افکار عمومی، پرخاشگری، از خود بیگانگی انسان و عزت نفس اختصاص دارد.

امید آن که، کتاب حاضر بتواند گامی هر چند کوچک در شناساندن این دانش بردارد و پژوهشگران، دانشجویان و علاقه مندان را مقبول افتد و از آنجا که یقین دارم، این اثر، به علت کمبود دانایی و توانایی من، در هیچ یک از مطالب گفته شده، عاری از عیب و نقص نیست، نگارنده نیازمند رهنمودها و یاریگریهای همه استادان گرانمایه و صاحب نظران ارجمند این رشته است.

در پایان رساندن این کتاب، خود را مدیون و مرهون استادان و سروران عزیز و گرانقدری می دانم که هر یک به نحوی مرا تشویق، ترغیب و یاری فرموده اند. از تلاشهای جناب آقای حاج سید علی محمد میرحسینی مدیر محترم انتشارات آوای نور که در مدت کمی به چاپ و نشر این کتاب اقدام نمودند و نیز از سرکار خانم سمیه کیا که با دقت امور فنی کتاب را به انجام رسانیده اند، قدردانی می نمایم.

